

З М І С Т

ВСТУП. Діпак Чопра	11
ПЕРЕДМОВА	20
Розділ 1. ПОКОЛІННЯ ТРИВОЖНИХ ЛЮДЕЙ	23
Розділ 2. БІЛЬ ТА ЧАС	38
Розділ 3. ВЕЛИЧНА ТЕЧІЯ	47
Розділ 4. ТІЛЕСНА МУДРІСТЬ	62
Розділ 5. ПРО ОБІЗНАНІСТЬ	81
Розділ 6. ЦЯ ДИВОВИЖНА МИТЬ	94
Розділ 7. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖИТТЯ	110
Розділ 8. КРЕАТИВНА МОРАЛЬ	124
Розділ 9. ОГЛЯД РЕЛІГІЇ	139

АЛАН ВОТТС

Алан Воттс — магістр теології та доктор богослов'я, був широко знаний як перекладач книг з індійської та китайської філософії, зокрема дзен-буддизму. Він уникав фанатизму та набув слави найбільш самобутнього та «незакостенілого» філософа ХХ століття. Алан Воттс — автор аж 20 творів із філософії та психології релігії, що були видані багатьма мовами світу, серед них — бестселер «Шлях дзену» (*Way of Zen*). Він був завзятим лектором: регулярно виступав по радіо та був ведучим популярної телевізійної багатосерійної програми 1960-х «Східна мудрість та сучасність». Помер Алан Воттс 1973 року.

В С Т У П

Діпак Чопра

Кожна книга — це подорож, а ця є подорожжю всюди й ніде. Усе починається з тривожного стану, на який мало хто звертає увагу. Такий стан знецінює та висміює святині, пробиваючи діру в нашій із вами спільній вірі. Аби підтвердити його неспроможність, Алан Воттс висуває парадокс: відчуття непевності, вважає він, — це водночас і психічний розлад, і портал до незримої реальності, єдиного місця зцілення від страху та тривоги.

Незважаючи на всі суперечності, опублікована 1951 року книга «Мудрість непевності» зачарувала безліч читачів. І я пишаюся, що є одним із них.

Я віднайшов свій орієнтир у Воттсі у віці 35 років (приблизно стільки ж було автору на час публікації книги). Він допоміг скоригувати мій життєвий курс та позбавив його матеріалізму й порожніх обіцянок. Новий курс відкрив найбільш невиразне місце — зараз. Як висловлюється Воттс, тільки в Тут і Зараз зосереджено повноцінний досвід Усесвіту. «Якщо щастя залежить від подій майбутнього, то ми женемося за

“блукальними вогнями”, що завжди вислизають, аж поки майбутнє розчиниться з нами в безодні смерті». Типове амбітне висловлювання Воттса, що пропонує допомогу ціною руйнування всього цінного для читача. Адже прогрес та принади завтрашнього дня становили життя після-воєнної Америки. Куди ми прямували? Спершу на Місяць, а потім до зірок. Чого ми можемо досягти? Усього. Що принесе нам успіх? Те, чого не відібрати, — багатство та задоволення. Воттс був джмелем, що раптовим укусом пробудив нас зі сну. Прогрес — це омана, говорив він, а мрії про завтрашній день — це втеча від болю, якого ми боїмося сьогодні. Популярний зараз термін «сила теперішнього моменту» був вигаданий ще 50 років тому.

Зараз ми розуміємо, що Воттс був духовним поліматом*, найпершим, та, імовірно, найвеличнішим. Він до запаморочення зачитувався філософією, релігією, психологією та наукою (наче сторука губка**). Алан Воттс створив цю невеличку книгу в переломний момент свого особистого життя. У 1951 році він полишив служіння єпископальним священиком та розлучився зі своєю молодою дружиною. Тривалий час захоплювався дзен-буддизмом, навіть провів свої

* Людина, чий досвід охоплює значну кількість різних предметних галузей, дуже добре обізнана особистість. — Тут і далі прим. перекл., якщо не зазн. інше.

** Гекатонхейри (грец. Εκατόχαιρες; від εκατόν — сто, χείρ — рука) — у давньогрецькій міфології сторуки п'ятдесятиголові велетні, уособлення хтонічних сил.

семінарські роки в спробах поєднати східний та західний містицизм. Як часто буває в сюжетах казок про становлення, він ось-ось мав знайти себе. Однак зробив це в найдивніший спосіб, заявивши, що немає чого шукати. В основі майже всього плідного доробку Воттса лежить прагнення тривалого щастя, що можна віднайти лише через відмову від нашого «Я» (якого насправді не існує). «Я» постійно віддаляє нас від реальності, створюючи з порожніх очікувань майбутнє та з неприємних спогадів минуле.

У своєму жвавому та оманливому стилі Воттс формулює це так: «...завтрашній день та плани на майбутнє не матимуть жодного сенсу, якщо ви не в повній згоді зі своїм життям зараз». Як у майстерного проповідника, його слова категоричні та нерозривно пов'язані з вищою істиною. Однак зручно влаштованій єпископській кафедрі це послання здалося занадто нахабним та дошкульним. Уявіть: побожний християнин, який плекає надію про нагороду в Раю та друге пришествя Христа, чує ці слова: «Немає жодної іншої реальності, окрім теперішньої. Навіть якби ми були безсмертними, існування заради майбутнього означало б утрату сенсу життя назавжди». Різкими ударами Воттс руйнує ідею про загробне життя та надії на кращий світ.

У тій пустелі Воттс був одинаком. Для дивака в його рідній Англії було прийнятно поверхово цікавитися цінностями Сходу. Оскільки в ті часи Англія володіла Індією та мала міцні позиції в Китаї, саме серед англійців з'явилася низка

інтелектуалів, які все ж (на відміну від пересічного обмеженого колонізатора) прагнули заглибитися в ідеї веданти та буддизму. Проте Америка була іншою. Там не чекали на так званого духовного Гамельнського флейтиста* (себе Воттс описував як «філософа-розважальника», що зовсім його не характеризувало). Однак щоразу, як я перечитую його сміливі твердження в праці «Мудрість непевності», мене шокує усвідомлення істинності.

Назву для вступного розділу «Покоління тривожних людей» Алан Воттс позичив із відомої поеми Вістена Г'ю Одена, а перший абзац повторює першу з чотирьох шляхетних істин Будди: життя сповнене страждань. Воттс навмисно не згадує ім'я Будди. Натомість він звертається безпосередньо до читача, який ніби живе на мінній розтяжці, та формулює вічне питання, що цікавило ще екзистенціалістів 1950-х років: «Чи дійсно людське життя — лиш мить, сповнена хаосу та болю, між темрявою, що передує народженню, та темрявою, що слідує за смертю?». «Ми живемо в часи дивної непевності», — зазначає Воттс, який жив у період занепаду всіх традиційних цінностей,

* Гамельнський щуролов (нім. *Rattenfänger von Hameln*), гамельнський флейтист — персонаж середньовічної німецької легенди. В ній ідеться про те, що музикант, якого ошукав магістрат міста Гамельн, відмовившись виплатити винагороду за порятунок міста від пацюків, за допомогою чаклунства вивів за собою міських дітей, які потім загинули.

зокрема релігійних. Ослаблення віри породило дві протилежні реакції: полегшення від скидання старих кайданів та хвилювання, що розум і розсудливість поступляться місцем хаосу. Проте Воттс прагнув викарбувати й третю думку, зауважуючи, що віра занепала через обережні сумніви та дослідження. Ось перша ознака того, що він приймає непевність, якої інші бояться, — це швидко стає головною думкою праці. Воттс прямо не запозичував жодних східних ідей, які, імовірно, збентежили б читача. Проте, тримаючись осторонь від будь-яких припущень, одразу оголосив найістотніший постулат буддизму, що полягає в поміркованому дослідженні того, що лежить перед нами.

Ми здатні знайти істину в собі, якщо будемо відкритими. Ця обіцянка перекликається з повчаннями святих та мудреців кожної релігійної традиції. Там, де Будда відмовляється відповідати на питання щодо існування Бога, Воттс готовий руйнувати ідолів. Він посилається на закони сучасної фізики, щоб обґрунтувати відсутність будь-яких доказів фізичного існування Бога, та стверджує, що навряд чи подібні свідчення коли-небудь виявлять (нерозсудливе передбачення, проте як Воттсу вдалося випередити постквантові теорії, згідно з якими нескінченний інтелект наповнює Всесвіт?). Ми не можемо переробити старі міфи на новий лад або повірити в ті нові, що створені з міркувань комфорту. Таким чином, пошук себе — єдиний шлях, який людина совісті може розсудливо обрати. Інакше